

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การออกแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ชุมชนในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ เป็นส่วนหนึ่งของโครงการที่หน่วยงานของภาครัฐบาลได้ให้การสนับสนุนและส่งเสริมอย่างต่อเนื่องแก่ชุมชนในทุกภูมิภาค เนื่องจากบรรจุภัณฑ์สามารถสร้างโอกาสทางการตลาดให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชนในชุมชนที่ห่างไกลให้สามารถกระจายไปสู่ตลาดที่อยู่ห่างไกลออกไปได้ และสามารถช่วยปกป้องคุ้มครองผลิตภัณฑ์อาหารแปรรูปในชุมชนให้มีความสะอาดและปลอดภัยต่อการบริโภค และถนอมอาหารให้สามารถบริโภคได้ทั้งภายในและนอกฤดูได้ จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 9 ของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ซึ่งตั้งอยู่ที่จังหวัดชลบุรี 67 หมู่ 1 ถนนสุขุมวิท ตำบลเสม็ด อำเภอเมืองจังหวัดชลบุรี ผู้วิจัย พบว่า การออกแบบบรรจุภัณฑ์สามารถช่วยส่งเสริมการขายให้กับสินค้าแปรรูปจากพืชผลทางการเกษตรจากท้องถิ่นนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี และจากรายงานของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม พบว่า ผลิตภัณฑ์อาหารแปรรูปของกลุ่มผู้ในโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ส่วนมากยังประสบปัญหาทางด้านการพัฒนาคุณภาพของสินค้าให้ผ่านเกณฑ์การพิจารณาขออนุญาตขึ้นทะเบียนอาหารอย่างถูกต้องจากหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบ เช่น สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา ขาดระบบการบริหารและการจัดการที่ดี ขาดบรรจุภัณฑ์ที่ดี และขาดการขอรับการคุ้มครองภายใต้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาจึงถูกแข่งขันอย่างไม่เป็นธรรมในตลาดเป้าหมาย จึงทำให้ผลิตภัณฑ์จากโครงการตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ขาดอำนาจต่อรองในเชิงทางการค้าในตลาดทั้งภายในและภายนอกประเทศ

จากการศึกษาฐานข้อมูลของกลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนในโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ที่ขอรับบริการด้านการออกแบบบรรจุภัณฑ์กับกรมส่งเสริมอุตสาหกรรมในเขตภาคกลาง ผู้วิจัย พบว่า กลุ่มผู้ผลิตทุเรียนแปรรูปในจังหวัดจันทบุรีเป็นกลุ่มที่ทางรัฐได้ให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง และกลุ่มผู้ผลิตได้ช่วยสร้างรายได้และอาชีพให้กับชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรที่มีคุณลักษณะพิเศษ ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงทำให้ผลิตภัณฑ์ทุเรียนแปรรูปเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของจันทบุรี เนื่องจากวัตถุดิบในการผลิตเป็นทุเรียนที่ปลูกขึ้นในพื้นที่ในจังหวัดจันทบุรี มีรสชาติและลักษณะพันธุ์ที่พิเศษกว่าทุเรียนพันธุ์เดียวกันที่ปลูกที่จังหวัดอื่น ด้วยคุณลักษณะพิเศษของผลิตภัณฑ์ทุเรียนแปรรูปนี้จึงจะสามารถช่วยให้กลุ่มผู้ผลิตมีอำนาจต่อรองทางการค้าในตลาดได้ดี

แต่เนื่องจากกลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนส่วนใหญ่ยังขาดแนวทางในการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ประเภทอาหารแปรรูป จึงทำให้กลุ่มผู้บริโภคขาดความเชื่อมั่นในความปลอดภัยในการบริโภค นอกจากนั้นผลิตภัณฑ์ของกลุ่มถูกกลไกเลียนแบบเครื่องหมายการค้าและรูปลักษณ์ของบรรจุภัณฑ์โดยกลุ่มผู้ผลิตคู่แข่งในตลาด เพราะกลุ่มผู้ผลิตขาดขอรับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาด้านเครื่องหมายการค้าและสิทธิบัตรก่อนนำสินค้าไปจำหน่ายในตลาดจึงทำให้ทรัพย์สินทางปัญญาของกลุ่มผู้ผลิตไม่ได้รับการคุ้มครองภายใต้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาในตลาดนั้น ๆ ดังนั้น โครงการวิจัยในครั้งนี้จึงมุ่งเน้นการศึกษาวิจัยการออกแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับผลิตภัณฑ์ทุเรียนแปรรูปของกลุ่มผู้ผลิตในโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมกับการใช้งานและสามารถช่วยป้องกันการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมในตลาดเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาวิจัยการออกแบบบรรจุภัณฑ์ในครั้งนี้ มีดังนี้

- 1.2.1 ศึกษาข้อมูลของกลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ทุเรียนแปรรูปและข้อมูลเฉพาะของผลิตภัณฑ์ทุเรียนแปรรูป ตลอดจนวิธีการบรรจุสินค้าของกลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ทุเรียนแปรรูป จังหวัดจันทบุรีเพื่อการออกแบบเครื่องหมายการค้า
- 1.2.2 ศึกษาการสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับเครื่องหมายการค้าจากฐานข้อมูลของกรมทรัพย์สินทางปัญญาและวิธีการขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า
- 1.2.3 ออกแบบเครื่องหมายการค้า เพื่อนำไปดำเนินการยื่นขอรับการคุ้มครองภายใต้กฎหมายเครื่องหมายการค้า
- 1.2.4 ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับวัสดุบรรจุภัณฑ์ ระบบการผลิตบรรจุภัณฑ์ และการบรรจุ ตลอดจนจำนวนชั้นต่ำในการผลิตและต้นทุนการผลิต สำหรับเป็นแนวทางในการออกแบบโครงสร้างบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมกับการใช้งาน และวิธีการบรรจุของกลุ่มผู้ผลิตในโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์
- 1.2.5 ออกแบบบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ทุเรียนแปรรูปให้เหมาะสมกับการใช้งาน
- 1.2.6 ศึกษาการออกแบบกราฟิกบนฉลากบรรจุภัณฑ์ที่ถูกต้องตามข้อกำหนดของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยากำหนดตามประกาศว่าด้วยเรื่อง “ฉลาก” และสอดคล้องกับการพิมพ์ในระบบอุตสาหกรรม
- 1.2.7 ออกแบบกราฟิกบนฉลากบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ทุเรียนแปรรูปให้สอดคล้องกับตามกฎหมาย

1.3 กรอบแนวความคิดในการวิจัย

การออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่ดีมีกรอบแนวความคิดในการออกแบบดังต่อไปนี้คือ

1.3.1. การกำหนดวัตถุประสงค์ของการออกแบบบรรจุภัณฑ์และขอบเขตในการใช้งานบรรจุภัณฑ์สามารถช่วยกำหนดแนวทางการออกแบบและประเมินผลการออกแบบที่ชัดเจน ก่อนลงมือปฏิบัติการออกแบบ(Vazquez 2003; Young 2006)

1.3.1. การกำหนดหน้าที่และประโยชน์ใช้สอยในการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่ชัดเจนตามประเภทของบรรจุภัณฑ์ ยกตัวอย่างเช่น หน้าที่หลักของบรรจุภัณฑ์อาหารมีหน้าที่รองรับผลิตภัณฑ์เพื่อความสะดวกในการใช้งาน บริโภค ขนย้าย และจัดจำหน่าย การถนอมผลิตภัณฑ์อาหารที่บรรจุภายใน (Paine 1992) ซึ่งปุน และสมพร คงเจริญเกียรติ ได้กล่าวว่า บรรจุภัณฑ์อาหารไม่สามารถเพิ่มคุณภาพของผลิตภัณฑ์อาหารได้ แต่บรรจุภัณฑ์สามารถเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ได้ และที่สำคัญบรรจุภัณฑ์สามารถปกป้องคุ้มครองผลิตภัณฑ์อาหารให้สะอาดและปลอดภัยจากสิ่งแวดล้อมและระหว่างการขนย้ายได้ นอกจากนี้บรรจุภัณฑ์ควรง่ายต่อการเปิดบริโภค และสามารถจัดเก็บได้หลังการใช้งาน ช่วยสื่อสารข้อมูลของผลิตภัณฑ์อย่างครบถ้วนและชัดเจนเพื่อช่วยผู้บริโภคในการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ได้อย่างเหมาะสม (ภูวโรตม 2538; คงเจริญเกียรติ 2541) และบรรจุภัณฑ์ควรช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์อันดีให้กับผลิตภัณฑ์ได้ (แสนสุภา 2544)

1.3.3. การออกแบบบรรจุภัณฑ์จำเป็นที่จะต้องทำการศึกษาและวิจัยข้อมูลดังนี้ คือ

- ข้อมูลเกี่ยวกับตัวผลิตภัณฑ์
- ข้อมูลด้านการผลิต
- ข้อมูลกระบวนการบรรจุ
- ข้อมูลด้านวัสดุบรรจุภัณฑ์
- ข้อมูลด้านการขนส่งและการจัดจำหน่าย
- ข้อมูลเรื่องกฎระเบียบ
- ข้อมูลความต้องการของผู้บริโภคในตลาดเป้าหมาย
- ข้อมูลของบรรจุภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม
- ข้อมูลการวิเคราะห์และตรวจสอบวงจรชีวิต(แสนสุภา 2545)

ดังนั้น การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ จึงมุ่งเน้นการศึกษาและรวบรวมข้อมูลเพื่อการออกแบบดังที่กล่าวมาข้างต้น

1.4 ข้อตกลงเบื้องต้น

โครงการวิจัยในครั้งนี้มุ่งเน้นการออกแบบบรรจุภัณฑ์ปฐมภูมิและบรรจุภัณฑ์ทุติยภูมิสำหรับทุเรียนแปรรูปของกลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ทุเรียนแปรรูปในโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

1.5 คำจำกัดความใช้ในงานวิจัย

1.5.1 บรรจุภัณฑ์ปฐมภูมิ (primary package) หมายถึง สิ่งที่รองรับและห่อหุ้มผลิตภัณฑ์อาหารโดยตรงเพื่อคุ้มครองผลิตภัณฑ์อาหารให้สะอาดและปลอดภัยจากสิ่งต่าง ๆ ตามอายุในการบริโภคของผลิตภัณฑ์นั้น ๆ (คงเจริญเกียรติ 2541)

1.5.2 บรรจุภัณฑ์ทุติยภูมิ (secondary package) หมายถึง บรรจุภัณฑ์หน่วยรวมย่อยของบรรจุภัณฑ์ปฐมภูมิเข้าด้วยกันเพื่อให้ง่ายต่อการตรวจนับ จัดเก็บ นำพา และขนย้าย ตลอดจนสามารถช่วยส่งเสริมการขายตามจุดนำเสนอขายสินค้าได้ (คงเจริญเกียรติ 2541)

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ	
ห้องสมุดงานวิจัย	
วันที่.....	- 5 ต.ค. 2555
เลขทะเบียน.....	246871
เลขเรียกหนังสือ.....	